

SZEIBERT ORSOLYA

Új mérföldkő a hazai családjogi szabályozásban: a bíróság által elrendelhető közös szülői felügyelet és váltott gondoskodás*

2022 első napjával alapvetően átalakult a hazai családjogi és azon belül a *szülői felügyelet rendezésére vonatkozó* szabályozás: a Ptk.¹ családjogot szabályozó Negyedik Könyvének a módosítása ugyan csak két paragrafust egészített ki egy-egy mondattal és egyetlen új paragrafust iktatott be újként, mégis olyan változásokat léptetett hatályba, amelyek jelentőségét nem lehet túlbecsülni. A 2021. évi CXXII. törvény² a Ptk. 4:164. § (1) bekezdését kiegészítette egy második mondattal, amely ugyan nem nevesíti, illetve definiálja a váltott gondoskodást, de egyértelműen rögzíti, hogy a *közös szülői felügyelet gyakorolható akként is, hogy a szülők felváltva és azonos időtartamban jogosultak és kötelesek a gyermeket gondozni és nevelni*. A 4:167. § (1) bekezdése szintén egy további mondattal egészült ki, amely a bíróságot felhatalmazza arra, hogy *amennyiben az a kiskorú gyermek érdekében áll, az egyik szülő kérelmére is a közös szülői felügyeletről döntsön*. Újként került beillesztésre a 4:167/A. §, amely a közös szülői felügyelet gyakorlásának bírósági rendezése címet viseli, és nemcsak azt határozza meg, hogy *milyen kérdésekben kell a bíróságnak közös szülői felügyelet elrendelése esetén döntenie*, hanem azt is, hogy a bíróság a közös szülői felügyelet elrendelése esetén egy lépéssel tovább mehet, és a *kiskorú gyermek érdekében figyelemmel a gyermek szülők közötti váltásban történő gondoskodásáról is dönthet*. Ebben a körben rögzíti az új jogszabályhely, hogy milyen kérdésekről kell utóbbi esetben a bíróságnak határoznia, továbbá azt is, hogy e döntések megváltoztatására is a bíróság rendelkezik hatáskörrel.

Az alábbiakban röviden áttekintésre kerül, miként illeszkednek a szülői felügyelettel kapcsolatos rendelkezések az intézmény hazai alakulásának történetéhez, mennyiben jelentik vagy jelenthetik a gyakorlat megváltozását, és milyen új, illetve hangsúlyosabb feladatokat rónak a jogászai hivatásrendekre, különösen a gyermek érdekének védelmében.

I. A SZÜLŐI FELÜGYELET RENDEZÉSÉNEK KÉRDÉSEI A PTK. KODIFIKÁCIÓJA SORÁN

A szülői felügyelet nagy témáján belül az alábbiakban csak a szülői felügyelet különélő szülők általi gyakorlásának megállapodással vagy bírósági döntéssel való rendezésének kérdése kerül áttekintésre. Mind a Ptk. 2002. évi koncepciója,³ mind a 2003-ban közzétett koncepció és tematika⁴ tartalmazta a családjogi szabályozás koncepcionális kérdéseit, érintve így a szülői felügyelet rendezésének területét. A 2002. évi koncepció felidézte a közös szülői felügyelet intézménye hazai bevezetését, emlékeztetve arra, hogy a gyermek érdekét és a szülők együttműködési hajlandóságát ilyen megállapodás esetében tekintetbe kell venni. 1995-ben⁵ nemcsak az a rendelkezés került a családjogi törvénybe (Csjt.),⁶ hogy a különélő szülők megállapodhatnak a közös szülői felügyelet gyakorlásában, hanem az is, hogy a szülői felügyeletet a szülők együttesen gyakorolják – ellentétes megállapodásuk hiányában – akkor is, ha már nem élnek együtt. Noha ez utóbbi jogszabályhely egységes és a szülői felügyeletre, annak rendezésére (abban az időben: gyermekelhelyezésre) vonatkozó értelmezése az ítélezési gyakorlatban egységesült, a 2002. évi koncepció kitért arra, hogy „újrágondolást, újraszabályozást kíván”⁷ az a (fent említett) rendelkezés, amely szerint a szülők a szülői felügyeleti jogokat ellentétes megállapodás hiányában különélőkként is együtt gyakorolják. Leszögeztek, hogy a házasság felbontása utáni közös szülői felügyelet a magyar viszonyok között csak kivételesen érvényesülő lehetőség, és felvetették annak szükségességét, hogy rögzítsék: nem kerülhet sor a gyermeknek a szülők között váltott módon történő elhelyezésére.⁸

A Ptk.-nak a Kodifikációs Szerkesztőbizottság által 2005 júniusában megvitattott első normaszöveg-tervezete (Javaslat)⁹ a szülői felügyelet rendezése körében némi-

* A tanulmány az NKFIH támogatásával, a K 120623 ny. számú kutatás keretében készült.

¹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény.

² Az egyes igazságügyi tárgyú, valamint kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXII. törvény, amelyet 2021. november 17-án hirdettek ki.

³ Magyar Közlöny 2002/15. II. kötet (2002. január 31.).

⁴ Tematikával együtt: Magyar Közlöny 2003. évi különszám.

⁵ A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról szóló 1995. évi XXXI. törvény.

⁶ A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény.

⁷ MK 2002/15. II. kötet 69. o.

⁸ Uo.

⁹ Polgári Törvénykönyv Harmadik Könyv. Családjog. Javaslat – norma-

képp más hangsúlyt helyezett az egyes rendelkezésekre, mint amelyek a 2002. évi koncepcióból következhetnek volna. A Javaslat és annak indokolása hangsúlyozta, hogy a különélő szülők megállapodhatnak abban, hogy közösen gyakorolják a szülői felügyeletet (anélkül, hogy a gyermek elhelyezéséről döntenük kellene). Az indoklás kiemelte, hogy nem tiltja a Javaslat a gyermek váltott elhelyezését, és a bíróság ilyen tartalmú egyezséget is jóváhagyhat.¹⁰ Ami a szülői felügyelet megállapodással való rendezésének további lehetőségeit illeti, a Javaslat normaszövege nevesítette a jogok és a kötelezettségek szülők közötti megosztását, valamint annak lehetőségét, hogy a normaszöveg-tervezet szerint „a szülői felügyeletet teljes körűen csak az egyikük gyakorolja”. Az indoklás ezzel összefüggésben arra utal, hogy a teljes körű szülői felügyelet váltja fel a gyermek elhelyezését, de egyúttal arra is, hogy akár a közös szülői felügyeletre, akár a jogok és kötelezettségek megosztására vonatkozó megállapodást a bíróság a gyermek érdekének mérlegelését követően hagyhatja jóvá.¹¹ Ami a szülői felügyelet gyakorlásának bírósági rendezését illeti, a Javaslat normaszövege ebben a vonatkozásban nem tartalmazta a „teljes körű” gyakorlásra történő utalást, csupán azt, hogy a bíróság dönt a különélő szülők megállapodásának hiányában arról, hogy a szülői felügyeletet melyik szülő gyakorolja, ugyanakkor az indoklás egyértelművé tette, hogy ehelyütt is a szülői felügyelet teljes körű gyakorlását kell ez alatt érteni.¹²

A Szakértői Javaslat (2008),¹³ valamint a 2012-ben a kormány által benyújtott törvényjavaslat normaszövegében érdemi változtatásra a szülői felügyelet rendezési módját tekintve nem került sor, igaz, a „teljes körűen” mint határozószó végül „kikopott”, elmaradt a normaszövegből.¹⁴

II. A SZÜLŐI FELÜGYELET RENDEZÉSÉNEK 2014-BEN HATÁLYBA LÉPŐ ÚJ SZABÁLYAI – HALADÁS, FONTOLVA¹⁵

A 2013. március 15-én hatályba lépett Ptk. a szülői felügyelet rendezése kérdésében *összességében koncepcio-*

nálisan inkább csekélyebbnek tekinthető változtatásokat kodifikált. Ezeket nyilvánvalóan részben arra lehetett visszavezetni, hogy az új szabályozás a *gyermekelhelyezés* – szülői felügyelet rendezésének a 19. század vége óta alkalmazott – fogalmát és intézményét csak a gyermek harmadik személynél való elhelyezése esetére tartotta fenn, de nem tekintette már alkalmazhatónak akkor, ha a szülők vagy egyikük nevelte tovább a gyermeket. Noha a Ptk. hatálybalépése idején ez sajátos megoldásként és olyanként került megjelölésre, mint amely tartalmában nem változtat a korábbi gyermekelhelyezés szabályain,¹⁶ valójában számos tekintetben mégis változást vont maga után, hiszen – példaként említve – a Csjt. rendelkezései alapján akkor is döntenük kellett a szülőknek a gyermek elhelyezéséről, ha közös szülői felügyeletben állapodtak meg, míg a Ptk. alapján a közös szülői felügyelet „mögött” nem a gyermek elhelyezése, hanem a gyermek lakóhelyének rögzítése áll. Hasonlóképpen, a közös szülői felügyelet megszüntetése a Csjt. szabályrendszerében nem tette szükségessé a gyermek lakóhelyének kérdésében való döntést, mert a közös szülői felügyelet megszüntetése mellett a gyermekelhelyezés tárgyában kötött megállapodás fennmaradhatott, a Ptk. alkalmazása esetében azonban a közös szülői felügyelet megszüntetése maga után vonja azt, hogy döntenünk kell a szülői felügyelet teljes körű gyakorlása tárgyában.

A Ptk. nem tartotta fenn azt a Csjt. szabályrendszerében még alkalmazott rendelkezést, hogy a különélő szülőknek, ha a szülők nem gyakorolnak közös szülői felügyeletet, szünetel a szülői felügyelete. Önmagában ez sem jelentett meghatározó változtatást, hiszen a Csjt. rendelkezéseinek alkalmazása során a gondozó szülőnél sor került a gyermek elhelyezésére, a másik szülőnek pedig ugyan szünetelt a szülői felügyeleti joga, de főszabályként megillette az a jog – és terhelte az a kötelezettség –, hogy a gyermek életét érintő lényeges kérdésekben együtt döntsön a másik szülővel. A Ptk. hatálybalépése után ez annyiban módosult, hogy a különélő szülő szülői felügyelete önmagában a különélésre és a közös szülői felügyelet hiányára tekintettel már nem szünetel. Természetesen egy ilyen jellegű változás is összességében mégiscsak nagyobb hatással jár, mert annak a következményei, hogy szünetel-e a különélő szülő szülői felügyelete, a szülői felügyelet számos szegmensében megjelennek – így például abban a tekintetben, hogy beszélhetünk-e a szülői felügyelet feléledéséről.

Noha a kodifikációs folyamat kezdetén a koncepcionális változások szükségessége a szülői felügyelet rendezése kérdésében nem nyert megfogalmazást, és a jogirodalom is inkább azt hangsúlyozta, hogy a közös szülői felügyelet kérdésében nem szükséges újabb lépéseket tenni, s továbbra is indokolt – a szülők közötti együttműködés szükségessége miatt – különélő szülők esetében

szöveg és indoklás. Budapest, 2006. március 31. Kézirat. A javaslat szövege a Családi Jog folyóiratban is közlésre került, a szülői felügyelet gyakorlásának rendezését is tartalmazó normaszöveget és indoklását lásd Kőrös András: „Fontolva haladás” – az új Ptk. Családjogi Könyve. 7. Rész: A szülői felügyelet III. fejezet. Családi Jog 2006/4. 1–9. o.

¹⁰ Uo. 1. o.

¹¹ Uo. 2. o.

¹² Uo. 4. o.

¹³ Kőrös András – Makai Katalin: Harmadik Könyv. Családjog. In: Vékás Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Budapest, Complex, 2008. 391–569. o.

¹⁴ A családjogi kodifikáció lépéseit részletesebben lásd Szeibert Orsolya: A Családjogi Könyv rendelkezéseinek formálódása a Polgári Törvénykönyv kodifikációja folyamán. In: Vékás Lajos (szerk.): Fejezetek a Polgári Törvénykönyv keletkezéstörténetéből. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó 2018. 141–188. o.

¹⁵ A Családi Jog folyóiratban a Javaslat (normaszöveg és indoklás) Kőrös András részéről, részletekben, a „fontolva haladás” fordulat címben való szerepeltetésével került közlésre.

¹⁶ Weiss Emilia: A Ptk. Családjogi Könyvéről. Jogtudományi Közlöny 2013/9. 413. o.; lásd a tanulmányt: Szeibert Orsolya (szerk.): Weiss Emilia családjogi és öröklési jogi kodifikációs tanulmányai. Budapest, 2017. 28.

a közös szülői felügyeletet a megállapodásra korlátozni,¹⁷ összességében némileg *nagyobb hangsúlyt kapott a közös szülői felügyelet fennmaradása*, illetve az abban való megállapodás lehetősége, külön kitérve a szülői jogok és kötelezettségek megosztására. A változások megfeleltek a „fontolva haladás” már hivatkozott mottójának.

III. A SZÜLŐI FELÜGYELET KÜLÖNÉLŐ SZÜLŐK ÁLTALI GYAKORLÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI, 2014–2021 – EGYÉNIESÍTÉS SZÉLESEBB KÖRBE

A Ptk. 2014. március 15-én a szülői felügyelet rendezésére vonatkozó olyan új szabályokkal lépett hatályba, amelyek annyiban a korábban megkezdett utat követték, hogy *még erőteljesebben adtak módot az egyéniesítésre*. Az évtizedeken keresztül a gyermekelhelyezésre épülő rendszer („a magyar családi jog sajátossága [volt], hogy a gyermek elhelyezése jelenti a szülői felügyeleti jogosultság megszerzését”¹⁸) keretei között az egyes esetekben kevésbé volt kétséges, hogy melyik szülő rendelkezik szülői felügyelettel. A változást a szülői jogok és *gyermekjogok fokozott erősödése, a szülők egyenjogúságának egyre teljesebb érvényre juttatása* hozta magával. Nem véletlen, hogy mindhárom Csjt.-novella – az 1974. évi I. törvény, az 1986. évi IV. törvény, majd az 1995. évi XXXI. törvény¹⁹ – kisebb vagy nagyobb mértékben, de érintette a szülői felügyelet rendezésével kapcsolatos szabályokat.

1. Különélő szülők közös szülői felügyelete – nem főszabályként

Azok az alábbi rendelkezések, amelyekkel a Ptk. hatályba lépett, ma is hatályosak, az új, 2022. január 1-jével alkalmazandó szabályok ezeken nem változtattak. A Ptk. (különállapotától kezdődően) rögzíti, hogy a szülői felügyeletet a szülők – megállapodásuk, a gyámhatóság vagy a bíróság eltérő rendelkezése hiányában – közösen gyakorolják akkor is, ha már nem élnek együtt. Noha ehhez hasonló rendelkezést már a Csjt. is tartalmazott, mégis merültek és merülnek fel nehézségek az értelmezésével kapcsolatban: nemritkán úgy interpretálják ezt a rendelkezést, hogy ezáltal a különélő szülők közös szülői felügyelete a hazai jogban főszabályt jelent. Erről azonban nem volt és jelenleg sincs szó: a 4:164. § (1) be-

kezdése annyit közöl, hogy *önmagában a különélés nem változtat a közös szülői felügyeleten*, és az a helyzet addig állhat fenn, amíg a gyámhatóság vagy bíróság nem dönt, illetve a szülők nem állapodnak meg, és ez utóbbi ráutaló magatartással, hallgatólagosan is történhet.

2. Különélő szülők megállapodása a szülői felügyelet gyakorlásáról

A korábbiaknál tágabb körben vonja meg a Ptk. azt a lehetőséget, hogy a különélő szülők miként állapodhatnak meg a szülői felügyelet gyakorlásának módjában. Fennmaradt a *közös szülői felügyeletben való megállapodás* lehetősége, de új megoldásként bevezetésre került a *szülői felügyelettel kapcsolatos jogok és kötelezettségek megosztása* is. Természetesen fennmaradt az a mód is, hogy az *egyik szülő gyakorolja teljeskörűen* a szülői felügyeletet, a Ptk. azonban hatálybalépése idején már nem tartalmazta a „teljes körűen” fordulatot, s ennek az lett a következménye, hogy az egyik szülő „kizárólagos” szülői felügyeletét meghatározó megegyezések születtek, és sajnos születnek. Ez azonban nemcsak szemben áll a Ptk. szemléletével, hanem egyszerűen nem illeszkedik a szülői felügyelet struktúrájába, hiszen a különélő szülő szülői felügyelete önmagában a különélésnél fogva nem szünetel. A kizárólagosság lehetőségének ellentmond a 4:175. § (1) bekezdése is, amely szerint a különélő szülők a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben közösen gyakorolják ez esetben is a jogaikat.

A közös szülői felügyelet megállapodással történő rendezése a házastársak megegyezésen alapuló bontása körében is megjelent, miután a Ptk. 4:21. § (4) bekezdése a közös szülői felügyeletre irányuló megállapodás kapcsán kimondja, hogy ez esetben a kapcsolattartás kérdését nem kell rendezni. Ezzel kapcsolatban nem sokkal a Ptk. hatálybalépése után több kérdés felvetődött, s a Kúrián működő Új Ptk. Tanácsadó Testülete (Testület) – amelyet Menyhárd Attila egyetemi tanár vezetésével 2015-ben hívott életre a Kúria akkori elnöke, Darák Péter – néhány véleményt meg is fogalmazott.²⁰

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy „ha a felek a házasság felbontása vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben közös szülői felügyeletben állapodnak meg, az egyezségük kiterjedhet-e a kapcsolattartás rendezésére”, a Testület akként foglalt állást, hogy a közös szülői felügyelet ugyan feltételezi a szülők közötti együttműködési készséget, és a szabályozás értelmében a kapcsolattartást ekkor nem kell rendezni, de a Ptk. nem is tiltja a feleknek ezt. A vélemény ekként zárult: „A közös szülői felügyelet mellett a kapcsolattartásban való megállapodás így nem jogszabálysértő, még akkor sem, ha a két jogintézmény elvileg kizárja egymást. A feleknek a kapcsolattartás kérdésében kötött egyezsége tehát közös szülői felügyelet mellett is jóváhagyható.”

¹⁷ Például *Weiss Emilia*: Néhány kérdés a készülő Polgári Törvénykönyv családjogi könyve koncepciója köréből. In *Gyekiczky Tamás* (szerk.): *Ami a múltból elkísér. A családjogi törvény ötven éve. Tanulmányok* Debrecen, 2005. 35–36. o. Lásd a tanulmányt *Szeibert* (szerk.): i. m. (2017) 79–80. o.

¹⁸ *Petrik Ferenc*: A szülői felügyelet és a való állami gondoskodás. In *Petrik Ferenc* (szerk.): *A családjogi törvény magyarázata. Második kötet*. Budapest, 1988. 235. o.

¹⁹ A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 1974. évi I. törvény, a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról szóló 1986. évi IV. törvény, valamint a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról szóló 1995. évi XXXI. törvény.

²⁰ Az itt idézett vélemények elérhetők a Kúria honlapján a Szakmai testületek állásfoglalása menüpont alatt; <https://www.kuria-birosag.hu/hu/ptk> (utolsó letöltés: 2022. február 10.).

A Ptk. 4:21 § (4) bekezdése azt is rögzíti, hogy közös szülői felügyelet esetén a szülőknek meg kell határozniuk a gyermek lakóhelyét. Ez kevesebb gondot vetett és vet fel a közös szülői felügyelet azon eseteiben, amikor a gyermek állandó jelleggel az egyik szülő otthonában nevelkedik, de már kérdéseket generált akkor, amikor a szülők úgy döntöttek, hogy váltva gondozzák gyermeküket. A Ptk. ugyan azt a lehetőséget, hogy váltott módon gondoskodjanak a szülők gyermekükről, nem nevesítette, de a hatálybalépése óta eltelt időben megjelentek azok a közös szülői felügyeletet rendező megállapodások, amelyekben a szülők esetenként már ebben is megegyeztek, illetve megegyeznek. Így került a Testület elé annak kérdése, hogy „a közös szülői felügyelet keretei közötti »váltott elhelyezés« esetében megjelölhető-e mindkét szülő lakása a gyermek lakóhelyeként”. A Testület véleményében utalt az állampolgárok lakcímének, tartózkodási helyének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény 5. § (2) és (3) bekezdésére, valamint az annak végrehajtásáról szóló 146/1993. (X. 26.) Korm. rendelet 30. §-ára, amelyek alapján egyértelműen a szülők kötelezettsége, hogy rögzítsék: *kettejük közül melyikük lakóhelye szolgál a gyermek lakóhelyéül.* Hozzátette a vélemény, hogy a váltások eredményeként „gyakorlatilag előfordulhat, hogy a gyermek ténylegesen két helyen lakik, azonban a gyermeknek ilyen esetben is csak egy nyilvántartott lakóhelye lehet”.

3. A különélő szülők szülői felügyeletének bíróság általi rendezése

Ami azt illeti, hogy miként rendezi a bíróság a szülők megállapodásának hiányában kérelemre vagy hivatalból a szülői felügyelet gyakorlását, a Ptk. fenntartotta azt az elgondolást, amely a kodifikáció során már elfogadottá vált: *nem teszi lehetővé a közös szülői felügyelet elrendelését*, így a bíróság csak arról dönthet, hogy melyik szülő gyakorolja a szülői felügyeletet. Miután a 4:167. § (1) bekezdésének első mondata sem tartalmazza a „teljeskörűen” fordulatot, sajnálatos módon születnek olyan ítéletek, amelyek az egyik szülő kizárólagos szülői felügyeleti jogát rögzítik. Előadódhat olyan helyzet, amikor valóban kizárólagos az egyik szülő szülői felügyeleti joga, de pusztán a különélésnél fogva a szülői felügyeleti jog nem szünetel, s itt is *érvényesül a különélő szülők együttdöntési joga a gyermek életét érintő lényeges kérdésekben*, ennél fogva a „főszabály” nem a kizárólagos szülői felügyelet. A kizárólagosság hiánya világosan kiolvasható a 4:168. § (1), valamint a 4:175. § (1) bekezdéséből. A gondozó szülő és a különélő szülő helyzete úgy is közelebb kerülhet egymáshoz, hogy a bíróság a különélő szülőt az együttdöntési jog körébe eső kérdések mellett *feljogosíthatja arra is*, hogy ellássa a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő egyes feladatokat, illetve kivételesen a vagyonnevelés és a gyermek vagyoni ügyekben a törvényes képviselő teljes körű vagy részleges gyakorlása feladatának ellátására. Az egyéniesítésre ad lehetőséget – a másik „irányban” – az, hogy a 4:168. § (2) bekezdésének utolsó fordulata alapján a bíróság korlátozhatja vagy megvonhatja a lényeges kérdésekben való döntés jogát.

IV. A 2022. JANUÁR ELSEJÉVEL HATÁLYBA LÉPŐ ÚJ RENDELKEZÉSEK – NAGY VÁLTOZÁSOK

A közös szülői felügyelettel és váltott gondoskodással kapcsolatos friss rendelkezések új családjogi intézményt nevesítenek, bevezetnek néhány részlet szabályt, ugyanakkor rendeznek is egyes függőben lévő kérdéseket.

1. A váltott gondoskodás a szülők megállapodása alapján

A közös szülői felügyelettel összefüggésben mondja ki a Ptk., hogy a szülők megállapodhatnak abban is, hogy felváltva azonos időtartamban gondozzák és nevelik a gyermeket. Ez egy már *létező és itthon is alkalmazott megoldásnak a Ptk. szabályrendszerében való elhelyezését jelenti*, hiszen a Ptk. mind ez idáig nem utalt erre a lehetőségre. A 4:164. § (1) bekezdésének második mondata a váltott gondoskodást világosan a közös szülői felügyelet keretében helyezi el. Míg a közös szülői felügyelet „csak” a szülők jogi értelemben vett egyenlőségét valószínűsíti meg, addig a váltott gondoskodás egy lépéssel továbbmegy, és fizikai értelemben is lehetővé teszi, hogy a szülők egyenlően, igaz, nem egyidejűleg, hanem felváltva azonos időtartamokban gondozzák-neveljék a gyermeket. Ebből az is következik, hogy *lehetséges a közös szülői felügyelet váltott gondoskodás nélkül és váltott gondoskodás mellett*.

A váltott gondoskodás nélküli közös szülői felügyelet ezáltal sajátos intézménnyé válik, amely mellett a szülői felügyelet közös, ugyanakkor rendszerint mégis az egyik szülőnél van a gyermek lakóhelye, s ez a tény számos következménnyel jár. A jogalkotó a váltott gondoskodás azonos időtartamait rögzíti, ugyanakkor számos esetben a szülők nem feltétlenül azonos időtartamokban rögzítik a váltott gondoskodás egyik és másik szülőre jutó idejét. Kérdés, hogy lesz-e átmenet a váltott gondoskodás nélküli és a váltott gondoskodással megvalósuló közös szülői felügyelet között, illetve különösen az, hogy milyen rendelkezések vonatkozhatnak majd arra a helyzetre, ha nem derül ki a megállapodásból, hogy a szülők váltott gondoskodásban vagy kiterjesztett kapcsolattartásban egyeznek meg. Amíg a szülők együttműködnek, ez kevésbé jelent problémát, ha azonban ez az együttműködés nem zökkenőmentes, akkor vetődhetnek fel kérdések, többek között a végrehajtás kapcsán.

2. Az egyik szülő kérelmére a bíróság által elrendelt közös szülői felügyelet

Bár a különélő szülők közös szülői felügyelete nem új intézmény, az, hogy az egyik fél kérelmére a bíróság elrendelheti, feltétlenül az. A Ptk. kodifikációja idején a közös szülői felügyelet elrendelhetősége legfeljebb abban az összefüggésben merült fel, hogy továbbra is szükséges a felek erre irányuló megállapodása. Az, hogy a bíróság – igaz, legalább az egyik szülő erre irányuló kérelmére – dönthet arról, hogy a szülők ilyen módon gyakorolják a szülői felügyeletet, *a szülők egyenjogúságának biztosítása érdekében tett újabb lépés.* A Ptk. értelmében a bíróság

ugyanakkor csak abban az esetben dönthet erről, *ha az a kiskorú gyermek érdekében áll.*

A 4:167. § (1) bekezdés új második mondata beiktatásának következményeként két lehetőség áll a bíróság rendelkezésére (az egyik szülő által teljeskörűen gyakorolt szülői felügyelet a korábban már említett egyéniesítési lehetőségek mellett, a másik a közös szülői felügyelet), ugyanakkor *a közös szülői felügyelet elrendelése mindössze lehetőség a bíróság számára, ahogyan erre a módosító törvény indokolása kifejezetten utal is. Anélkül, hogy a szülők legalább egyike kérné, a bíróság az utóbbit nem rendelheti el, és különösen nyomatékos feltételnek kell tekinteni azt, hogy az a kiskorú gyermek érdekében álljon.*

3. Az egyik szülő kérelmére a bíróság által elrendelt váltott gondoskodás

Kétséget kizáróan a legnagyobb lépés az, hogy a bíróság *az egyik szülő kérelmére nemcsak a közös szülői felügyeletet rendelheti el, tehát azt, hogy a szülők a gyermek életét érintő valamennyi kérdésben közösen döntsenek, hanem ezenfelül azt is, hogy azonos időtartamokban váltva gondozzák-neveljék a gyermeket.* Ebben a körben a váltott gondoskodás – a megállapodáson alapuló váltott gondoskodással összhangban – a közös szülői felügyeleten belül helyezkedik el az újonnan beiktatott 4:167/A. § (1) bekezdése alapján: a szülők nemcsak jogi értelemben egyenjogúak, hanem annyiban ténylegesen is, hogy mindkettőn ugyanannyi időt töltenek gyermekükkel.

A váltást a Ptk. ugyanúgy fogalmazza meg, ahogyan a megállapodással való rendezés körében: a szülők felváltva, azonos időtartamban gondoskodnak a gyermekről. Meghatározó feltétel az, hogy a „*kiskorú érdekére figyelemmel*” dönthet a bíróság ekként, s ismételten: ez *lehetőség a döntéshozó számára, melyet megfelelő és gondos, alapos mérlegelésnek kell megelőznie. A váltott gondoskodás a szülők számára komoly lehetőség és egyúttal nagyon komoly kötelezettség és felelősség.*

4. A kérdések, amelyekben dönteni szükséges

Amennyiben a bíróság elrendeli a közös szülői felügyeletet, a 4:167. § (1) bekezdése alapján ki kell jelölnie a gyermek lakóhelyét, és döntenie kell a gyermek tartásáról, valamint a kapcsolattartásról. Ezek a rendelkezések igen figyelemreméltók: világossá teszik, hogy a közös szülői felügyelet ugyan a szülők gyermek életét érintő valamennyi kérdésben történő közös döntést jelenti, de emellett éppen a sikeres együttműködés és keretek meghatározása érdekében meg kell határozni a *gyermek lakóhelyét, ami „egy” lakóhelyet jelent, és döntenie kell a kapcsolattartásról.* Noha a 4:21. § kezdettől fogva világossá tette, hogy a közös szülői felügyelet nem „mentesít” a tartásban való megállapodás szükségessége alól, gyakoriakká váltak azok a megállapodások, amelyek a közös szülői felügyelet mellett nem rendelkeztek a *gyermek tartásáról.* Noha számos helyzetben a szülők valóban képesek együttműködni, legalább ennyi helyzetben nem. A szabály, amely rendezi, hogy milyen

kérdésekben kell a bíróságnak az elrendelt közös szülői felügyelet mellett döntenie, világos üzenet lehet arra az esetre is, ha a szülők megállapodnak a szülői felügyelet közös gyakorlásában.

Ugyanez mondható el a váltott gondoskodásról: a 4:167/A. § egyértelművé teszi, hogy a váltott gondoskodás elrendelése mellett mely kérdésekről kell a bíróságnak döntenie, és ezekben a kérdésekben a szülőknek is indokolt megállapodniuk, amennyiben maguk egyeznek meg arról, hogy váltva gondoskodnak a gyermekről. Nyilvánvalóvá teszi a Ptk., hogy a gyermeknek ebben az esetben *is egy lakóhelye van.* Kapcsolattartás ugyan a szó hagyományos értelmében nincs, de a 4:167/A. § (2) bekezdése alapján a bíróság által elrendelt váltott gondoskodás esetén a bíróságnak kell határoznia arról, hogy *milyen időtartamban kell a feleknek felváltva gondoskodniuk a gyermekről, miként történik a gyermek egyik szülő részére történő átadása és miként kerül vissza a gyermek a másik szülőhöz* (a Ptk. az átadás és átvétel némileg szerencsétlen kifejezését használja), emellett pedig gondolni kell a döntéshozónak arra is, hogy *az iskolai szünetek* (óvodai zárások), *ünnepek* esetén melyik szülő lehet a gyermekkel. „Szükség esetén” a *gyermek tartásáról* is rendelkezni kell – ez örvendetes szabály, annál is inkább, mert a tartás mellőzése akkor lehetséges, ha a szülők jövedelmi és anyagi viszonyai nagyjából azonosak. A fenti döntések megváltoztatását a bíróságtól lehet kérni.

V. A BÍRÓSÁG FELADATA – A GYERMEK ÉRDEKE

Az elkövetkező években fogjuk látni, hogy a hazai családjogi ítélezés miként, milyen helyzetekben, milyen bizonyítás lefolytatását követően rendeli el a közös szülői felügyeletet és emellett a váltott gondoskodást. A Ptk. jelenleg hatályos szövege és a módosító törvény indokolása egyaránt világossá teszi: *ezek nem új „főszabályok”, hanem lehetőségek, melyek akkor alkalmazandók, ha az a gyermek érdekét szolgálja.*

Ahogyan az indokolás fogalmaz a közös szülői felügyelet, illetve más helyütt a váltott gondoskodás elrendeléséről: „nyilvánvaló, hogy ennek elrendelésére a körülmények széleskörű mérlegelését követően akkor kerülhet sor, ha a bíró a gyermek meghallgatását követően meggyőződik arról, hogy valóban ez a döntés a gyermek számára a legkedvezőbb.” Az indokolás a normaszöveghez képest minőségileg többet mond, kívánatos azonban az indokolásban foglaltak megszívélése.

Kétség nem merülhet fel, hogy mind a közös szülői felügyelet, mind a váltott gondoskodás akkor rendelhető el, ha a *bíróság meggyőződik arról, hogy az a gyermek érdekét szolgálja.* Ez utóbbi semmiképpen nem azonosítható a „nem ellentétes a gyermek érdekével” fordulattal. Ahhoz, hogy a bíróság megítélhesse, hogy mi szolgálja legjobban a gyermek érdekét, *érdemben kell arra bizonyítást lefolytatni, hogy a különböző megoldások miként szolgálnák a gyermek érdekét, és ezek közül kell kiválasztani azt, amelyik erre a leginkább alkalmas.* A gyermekjogok védelme érdekében lehetőséget kell adni a gyermek számára arra, hogy véleményét, álláspontját, sőt érzése-

it közölhesse. Különösen és fokozottan igaz ez a váltott gondoskodásra. Noha utóbbi több formában megvalósulhat, az esetek zömében a gyermeknek a két szülő lakóhelye között kell mozognia, azaz komoly teher hárul rá is. *Vállalhatatlan lenne, ha ez a teher anélkül hárulna a gyermekre, hogy módja lenne véleményét elmondani, illetve valóban és ténylegesen mérlegelnék azt, hogy mit kíván a gyermek érdeke.*

Mindez a jogalkalmazás jogászi hivatásrendjeire és egyéb szakemberekre új feladatokat hárít, annál is inkább, mert mind a közös szülői felügyeletre, mind a

váltott gondoskodásra irányuló szülői megállapodások is érdemi, tényleges vizsgálatot kívánnának, különösen a gyermek érdekére tekintettel. Fontos a szülői felügyelet rendezésének egyéni, családra szabott lehetősége mellett dönteni, lényeges a szülők egyenjogúságának érvényesítése, de a szülői felügyelet rendezése során a *legfontosabb személy (mégis) a gyermek*. Az új szabályok feltehetően számos jogi kérdést fognak felvetni, de legalább ilyen súlya lesz annak, hogy miként kerül sor a gyermek érdeke tényleges vizsgálatára és annak mérlegelésére.

TARTÁSDÍJIGÉNYEK ÉRVÉNYESÍTÉSE HATÁROK NÉLKÜL

Megoldások és kihívások a magyar jogalkalmazás számára

SZERZŐ: Simon Károly László

LEKTOR: Szeibert Orsolya

ÁRA: 6000 Ft

„Napjainkban a családjogi viták sem maradnak országhatárokon belül, hanem több állam jogrendszerének érintettségét eredményezik, az egykor Eörsi Gyula által »országutaktól távol eső, csendes területnek« nevezett családjog mára a nemzetközi polgári eljárásjog és a jogharmonizáció legdinamikusabban fejlődő területévé vált. Erre tekintettel az Európai Unió igyekszik rendeletalkotás útján mind jobban kikövezni a jogharmonizációhoz vezető utat. A monográfia bemutatja a tartásdíj igények határokon átnyúló érvényesítésével kapcsolatos jogforrásokat, azok kialakulását, fejlődését és gyakorlati alkalmazásának problémáit, vizsgálja, hogy a jogszabályok elősegíthetik-e a jogkeresők számára a hatékony jogérvényesítést, bemutatja a témát érintő jövőbeli kihívásokat, fejlesztési lehetőségeket. A Szerző – aki gyakorló bíró – elemzi a szabályok megértéséhez nélkülözhetetlen fogalmakat, részletesen feldolgozza az elemzett nemzetközi rendeletek joghatóságra, határozatok elismerésére és végrehajtására, valamint az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályait, valamint kitér az Európai Unió Bíróságának irányadó gyakorlatára, feldolgoz külföldi és a hazai bírósági határozatokat, továbbá ismerteti a magyar központi hatóság, a gyámhivatalok és a bíróságok feladatait, az EuTR. alkalmazásával kapcsolatos jogalkalmazási problémákat, továbbá bemutatja a nemzetközi dokumentumokhoz kötődő magyar szabályozást, rávilágítva a jogszabályok hibáira és hiányosságaira. A tudományos igényű, bőséges nemzetközi szakirodalmat felhasználó, tartalmában informatív monográfiát haszonnal forgathatja minden, a nemzetközi tartási kötelezettség valamely szegmensével foglalkozó jogász, a téma iránt érdeklődő tudományos kutató, egyetemi oktató és hallgató.”

Kőrös András,
a Kúria családjogi tanácsának ny. elnöke